

۱۶ زندگی ایران جامه

تکمیلی

🏴‍☠️ **رنگ‌پذیری،عقیق،بایگ بی‌نظیر است**

مهندس علی الهامی، کارشناس معدن اداره صنعت و معدن و تجارت تربت حیدریه اطلاعات خوبی در حوزه استخراج سنگ عقیق دارد. او به دشواری استخراج سنگ عقیق اشاره می‌کند و می‌گوید: این سنگ به‌صورت رگه‌ای در داخل سنگ سخت بازالت قرار دارد و برای استخراجش باید با بیل مکانیکی یا بولدوزر سنگ را کنار برزند. در مرحله بعد کارگرهای معدن، عقیق را از گرانیت جدا می‌کنند.

او خاصیت رنگ‌پذیری عقیق بایگ را یک نکته مثبت می‌داند و توضیح می‌دهد: عقیق این منطقه را می‌شود به رنگ‌های مختلف مثل سبز و زرد و قرمز درآورد. وقتی این عقیق رنگ‌قرمز به خود می‌گیرد بسیار زیبا و جذاب می‌شود.

از نظر الهامی عقیق چینی رنگ‌ظاهر فریبی دارد، ولی جنسش خوب نیست و تنها به‌خاطر قیمت پایینش فروش زیادی دارد. او می‌گوید: چین معمولاً در اقتصاد جهانی دامپینگ می‌کند، یعنی قیمت محصولاتش را پایین می‌آورد که بازار را به دست بگیرد. برای همین رقابت با محصولات چینی کار آسانی نیست.

در ایران به صاحبان معدن سنگ باید وام‌های کم‌بهره بدهند تا برای بهره‌بردار استخراج سنگ صرفه اقتصادی داشته باشد.

وی وجود معدان و کاخانه فرآوری طلا در تربت حیدریه را یکی دیگر از مزیت‌های شهرستان عنوان می‌کند و می‌افزاید: ذخایر معدن طلا در شهرستان تربت حیدریه زیاد نیست و به همین خاطر شرکت «زرمهر» دارد روی چند معدن دیگر طلا در «طریق» و «قلعه جوق» کار می‌کند. آنها می‌خواهند ذخیره خوبی داشته باشند تا کارخانه برای تامین مواد اولیه مشکلی نداشته باشد.

الهامی تاکید می‌کند: در معدن طلای بایگ سالانه ۴۸ هزار تن استخراج سنگ طلا صورت می‌گیرد. به گفته این کارشناس سنگ‌های طلا برای حدود ۲۰۰ نفر ایجاد اشتغال کرده‌اند، چون خود کارخانه ۱۵۰ نفر کارگر دارد و ۵۰ نفر هم در معدن کار می‌کنند.

آوار زلزله سرپل ذهاب روی بقایای تمدن اشکانی

زلزله‌ها در طول تاریخ نشان داده‌اند جایی را ویران و خالی از سکنه می‌کنند و جای دیگری را آباد. رد پای زلزله‌ها را که بگیري، گاهی به تمدن‌های دوری می‌رسی که ردی از آنها نبود. مثل همین زلزله اخیر کرمانشاه و سرپل ذهاب که در بسیاری نقاط هنوز آوارهایش روی زمین جاخوش کرده. فکر می‌کنید از زیر این آوارها

گزارش میدانی خبرنگار جام جم از تربت حیدریه؛ شهر معادن سنگ‌های قیمتی در ایران و بازار این سنگ‌ها که با واردات از چین بی‌رونق شده است

گوهرسوزی

مناسبی از نظر ظرفیت و تنوع ذخایر معدنی دارد و از مشهورترین معادن آن می‌توان به معدن فیروزه نیشابور، سنگ آهن سنگان خواف، طلای کوه زر تربت حیدریه و عقیق بایگ اشاره کرد.
رضوی، پیش از هر چیز محو تماشای درخشش بی‌انتهای سنگ‌های عقیق می‌شوم. و پترین فروشگاه‌ها، رنگین کمانی از سنگ‌های گرد و صیقل داده شده عقیق را پیش روی رهنگ‌دارن قرار می‌دهند. اهالی شهر این نعمت را مدیون معدن سنگ عقیق واقع در شهر بایگ از توابع تربت حیدریه می‌دانند. خراسان رضوی موقعیت

خاصیت درمانی‌اش می‌تواند به عنوان یک محصول تجاری هم مورد توجه قرار گیرد. در حال حاضر این سوغات دارپا چندین فرصت شغلی برای مردم شهرستان تربت حیدریه و استان خراسان رضوی ایجاد کرده است. فرصتی که در دو سه سال اخیر

با هجوم محصولات چینی به ایران مورد تهدید قرار گرفته است. همه می‌دانند عقیق ایرانی از نظر شفافیت، رنگ و ماندگاری یک سر و گردن بالاتر از مشابه چینی قرار دارد. اما به لحاظ قیمتی عقیق ایرانی گران‌تر از رقیب چینی‌اش است و همین موضوع باعث شده باارزش را از دست بدهد.

صنعت گوه‌تراشی تربت حیدریه اگر رونق بگیرد، می‌تواند علاوه بر ایجاد فرصت شغلی سالانه صدها هزار گردشگر را روانه این شهرستان کند. تماشای مراحل استخراج سنگ، تراش و رنگ‌آمیزی آن جذابیت بالایی دارد و خودش به تنهایی یک جاذبه گردشگری محسوب می‌شود. در حال حاضر کارگاه‌های زیادی در شهرها و استان‌های تربت حیدریه فعال هستند. این مراکز صرفاً محل کار هستند و برای بازدید گردشگر طراحی نشده‌اند. چندی پیش جشنواره‌ای با عنوان «سرخ و سفید» در تربت حیدریه برگزار شد که هدفش معرفی و به محصول استراتژیک منطقه یعنی عقیق و ابریشم بود.

در حاشیه برگزاری این جشنواره راهی معدن سنگ عقیق شهر بایگ شدیم و پای درد دل بهره‌بردار این معدن نشستیم. همچنین با چند فعال صنعت گوه‌تراشی گفت‌وگو کردیم و از آنها درباره ظرفیت‌های فرهنگی و اقتصادی «سنگ عقیق» پرسیدیم.

🏴‍☠️ **تقاضای تعطیلی کردیم...**

سیداکبر رضوی سال ۱۳۸۰ برای معدن سنگ عقیق بایگ پروانه اکتشاف گرفته و چهار سال بعد موفق به دریافت پروانه بهره‌برداری شده‌است. حاجت‌آباد برای بازدید از این معدن باید خودتان را به شهر بایگ برسانید و سر یک کوچه از اتوبوس پیاده شوید و از خودروهای سواری استفاده کنید. طول مسیر باریک است و جاده منتهی به معدن مناسب حرکت اتوبوس نیست. هنگام رسیدن به معدن با انبوه سنگ‌های عقیقی مواجه می‌شوم که روی زمین ریخته شده است.

ظاهر مالک معدن این سنگ‌ها را به عنوان سوغاتی روی زمین ریخته تا توریست‌ها دست خالی از اینجا نروند. بهره‌بردار این معدن صحبت‌هایش را با یک درد دل آغاز می‌کند: «در دو سال گذشته وضعیت بازار سنگ به دلیل واردات سنگ چینی خیلی خراب شده. دو سال است که هر چه استخراج کردیم، دپو شده و تقاضا برای مواد خام خیلی اندک است و به

چه نشانه تاریخی و تمدنی ممکن است سربر آورد؟ پاسخش را مدیر کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کرمانشاه داده و به تسنیم گفته ۳۹ سکه نقره مربوط به دوره اشکانیان در یکی از محله‌های قدیمی معروف به شاه عباسی شهر سرپل ذهاب کشف شده است.

پیدای می‌کند.

در این معدن چهار نفر کار می‌کنند که همگی برادران سیداکبر رضوی هستند. او سالی پنج تن مجوز برداشت دارد و باید ۳ درصد سودش را دو دستی تقدیم دولت کند. البته در چند سال اخیر سالانه بین سه تا چهار نویم تن برداشت داشته است. رضوی با تاکید بر این که بهترین سنگ عقیق کشور در خراسان رضوی و تربت حیدریه موجود است، می‌گوید: کشور چین سنگ‌هایش را با قیمت پایین می‌فروشد و ما نمی‌توانیم با آنها رقابت کنیم. وقتی من به نماینده تربت حیدریه در مجلس شورای اسلامی اعتراض کردم، در پاسخ گفت شما هم سنگ‌هایتان را از رزان بفروشید، در حالی که با توجه به مالیات و عوارض و هزار چیز دیگر ما نمی‌توانیم مواد خام خودمان را ارزان‌تر از چیزی که هست به فروش برسانیم.

🏴‍☠️ **گوهرتراشی**

به جای خام فروش

بهر روز زرمهری، از جمله فعالان و مدرسان رشته گوه‌تراشی است. او از ۱۵ سال پیش تاکنون این رشته را تحت نظر دو سازمان میراث فرهنگی و معدن تقاضای تعطیلی کردیم که موافقت نشد.»

زرمهری درباره تاریخچه گوه‌تراشی در تربت حیدریه به ما می‌گوید: حدود ۱۵ سال است که کلاس‌های آموزشی گوه‌تراشی در دو سطح مقدماتی و پیشرفته برگزار می‌شود. قبل از آن سنگ‌های معدن شهرستان بایگ به صورت خام فروخته می‌شد و کاری رویش صورت نمی‌گرفت. در حال حاضر ۲۰ کارگاه در سطح شهرستان برقرار است و حدود ۵۰ نفر در این

خانم دهیاری که گوه‌تراش است

معصومه نیکوشرف هم در صنعت گوه‌تراشی فعالیت دارد و هم دهیار روستای فدیبه از توابع شهرستان تربت حیدریه و شهر بایگ است. او برای روستاییان دوره‌های آموزشی گوه‌تراشی مقدماتی و پیشرفته برگزار می‌کند و به شرکت‌کنندگان مدرک معتبر فنی و حرفه‌ای هم می‌دهد. هم‌زمان با جشنواره «سرخ و سفید» در تربت حیدریه خانم نیکوشرف در یک نمایشگاه شرکت و محصولاتش را به مراجعه‌کنندگان معرفی کرد. دهیار روستای فدیبه خودش چند سال پیش دستگاه سنگ‌تراشی‌اش را شش میلیون تومان خریده، اما اکنون قیمت این دستگاه اوج گرفته و به ده میلیون تومان رسیده است. او امیدوار است بتواند دستگاه‌های مجهزتری بخرد؛ دستگاه‌هایی که همه‌کاره هستند و با آنها می‌شود در داخل سنگ عقیق حفره ایجاد کرد. او اگر این دستگاه را بخرد می‌تواند با سنگ عقیق تسبیح و زیورات هم درست کند.

🏴‍☠️ **مقاضی داریم؛ دستگاه نداریم**

۲۵ نفر مقاضی شرکت در دوره‌های آموزشی سنگ تراشی بوده که در نهایت فقط سه نفر امکان شرکت در کلاس را پیدا کرده‌اند. او می‌گوید: مقاضی زیاد داریم، ولی کسی که در کلاس شرکت می‌کند باید بتواند بعداً دستگاه سنگ‌تراشی هم بخرد. آن سه نفر تحت پوشش کمیته امداد بودند و برای خرید دستگاه مشکلی نداشتند. چون کمیته امداد وام کم بهره اشتغال می‌دهد، اما بقیه مقاضیان از شرکت در کلاس انصراف دادند. حالا در کل روستا چهار دستگاه گوه‌تراشی هست که معصومه نیکوشرف و همکارانش با آن کار می‌کنند. در روستای فدیبه حدود ۳۵۰ نفر سکونت دارند و شغل بیشتر مردم آنجا کشاورزی و دامداری است. تعدادی هم در کارخانه فرآوری طلا در شهرستان تربت حیدریه مشغول به کار هستند. خانم دهیار امیدوار است با راه‌اندازی کارخانه کاولین در تربت حیدریه جوانان بیشتری مشغول به کار شوند. کاولین سنگی است که از آن برای تولید چینی و سرامیک استفاده می‌شود. فعلاً فقط کلنگ این کارخانه بر زمین خورده و خبری از خودش نیست.

از او درباره تأثیر برگزاری جشنواره «سفید و سرخ» می‌پرسم که پاسخ می‌دهد: مدت زمان این جشنواره خیلی کم بود. تعدادی توریست آمدند که قرار بود از چند نقطه بازدید کنند. مدت ۳۰ دقیقه هم از غرفه ما بازدید کردند که در همان زمان کم تعدادی از محصولاتمان را توانستیم بفروشیم.

به گفته امید قادری این سکه‌ها حین حفاری و پی‌کنی یکی از ساختمان‌های تخریب شده بر اثر زلزله آبان ۹۶ در سرپل ذهاب در حاشیه رودخانه الوند توسط یک بیل مکانیکی هویدا شده که پس از اطلاع‌رسانی به میراث فرهنگی، کارشناسان این اداره در محل حاضر شدند و به کاوش بیشتر آن نقطه پرداختند.

حوزه مشغول به کار هستند.

او مترجم کتابی با عنوان «گوهرسنگ‌های افغانستان» هم است که از زبان انگلیسی به فارسی ترجمه شده. هدف آرمانی این مدرس این است که روزی سنگ‌های قیمتی و نیمه‌قیمتی کشور افغانستان برای فراوری وارد تربت حیدریه شوند. او در این رابطه می‌گوید: شهر ما تا مرز افغانستان صد کیلومتر فاصله دارد. افغانستان دارای سنگ‌های قیمتی همچون لاجورد، زمرد و یاقوت است که این سنگ‌ها به صورت خام وارد پاکستان و هندوستان می‌شود و تراش می‌خورد. اگر این سنگ‌ها به صورت خام وارد تربت حیدریه شود، پس از تراشکاری، ارزش افزوده زیادی برای این شهر خواهد داشت، چرا که ما می‌توانیم محصولات نهایی را به کشورهای عربی و اروپایی صادر کنیم.

🏴‍☠️ **سود زیاد و سرمایه‌گذاری کم**

زرمهری به مزایای این شغل خانگی اشاره می‌کند و می‌گوید: گوه‌تراشی نیاز به فضای کاری محدودی دارد و ارزش افزوده‌اش هم بالاست. هر کیلو سنگ عقیق ۵۰۰ تومان قیمت دارد. از هر کیلو سنگ می‌شود ده نگین تولید کرد و هر کدام را به قیمت ده هزار تومان فروخت. این کار نیاز به سرمایه‌گذاری بالایی هم ندارد و با حدود ده میلیون تومان می‌شود دستگاه‌هایش را خرید.

به گفته او سود تولید این رشته زمانی بالاتر می‌رود که سنگ عقیق با موادی چون چرم، چوب و فلز ترکیب و محصولات جدیدی تولید شود. این صنعتگر امیدوار است که روزی کارگاه‌های سنگ‌تراشی موجود در تربت حیدریه در یک جاتجمع شوند؛ «وقتی چند نفر کنار هم کار کنند، تیراز تولیدشان بالاتر می‌رود و فروش هم بیشتر می‌شود. این اتفاق نیاز به سرمایه‌گذاری دارد. چون باید زمینی را به ما بدهند که مکان اجتماع فعالان این صنعت بشود.»

🏴‍☠️ **ریزش تعداد کارگران**

از ۳۰۰۰ به ۱۵۰ نفر

حمیدامیدوار فعال صنعت گوه‌تراشی در استان خراسان رضوی ورود محصولات چینی را بزرگ‌ترین تهدید برای این صنعت می‌داند و تاکید می‌کند: در شهر مشهد تا چند سال پیش حدود ۳۰۰۰ نفر در رابطه با سنگ عقیق مشغول به کار بودند. الان از آن تعداد فقط ۱۵۰ نفرشان مانده‌اند. کارگاه خودم ۴۰ نفر کارگر داشت که الان به چهار نفر رسیده است. مشهد، قطب تراش ایران است. قبلاً سنگ عقیق تولید شده در مشهد به کشورهای عربی صادر می‌شد، از زمانی که جنس‌های چینی وارد کشور شدند، این صنعت دارد در ایران نابود می‌شود.

از امیدوار درباره دلیل ارزان بودن جنس‌های چینی می‌پرسم که پاسخ می‌دهد، چین سنگ خامش را از برزیل می‌آورد و در کشور خودش فراوری می‌کند. ما نمی‌توانیم با چینی‌ها رقابت کنیم. آنها نیروی کار ارزان‌تری دارند و دستگاه‌هایشان پیشرفته‌تر است. ضمن این که دولت چین به تولیدکنندگان پارانه می‌دهد. یک صادرکننده چینی هر چقدر صادرات کند، دولت چین به او ۱۰ درصد پاداش می‌دهد، اما در ایران بیمه و دارایی سرغت می‌آیند و هزینه تولید را بالا می‌برند.

این صنعتگر درباره مراحل رنگ‌کردن سنگ عقیق توضیح می‌دهد: این سنگ ابتدا به صورت ورقه‌های یک سانتی متری در می‌آید. سپس در دستگاه رنگ می‌روند و یک ماه تا ۴۰ روز آنجا می‌ماند. سپس وارد دستگاه پخت می‌شود و حدود ده روز هم در آنجا می‌ماند. درجه حرارت این دستگاه بین ۲۵۰ تا ۲۸۰ درجه سانتی‌گراد است. البته آن‌قدر شفاف است که بدون رنگ آن را هم استفاده می‌کنند.